

מראי מקומות - מגילה כד.

א. כאן בענין אחד כאן בב' עניינות

וכן פסק הטור (או"ח קמ"ד, א') דמדלגין בתורה בענין א' ולא בב' עניינים, ובנביא אף בב' עניינים. ותמה הב"ח שם, איך שייך לדלג בתורה בזמננו, הא אין מדלגין אלא עד שיפסוק המתורגמן, ובזמן הזה אין נוהגין לתרגם, וא"כ איך מותר לדלג כלל. ובשלמא לדלג בנביא יש ליישב, די"ל דכיון דהפטרות שלנו נדפסים בקונטרסים, בקל יכולין לסמן שימצא מהר באיזה הפטרה שירצה, וא"כ אין חשש שיטרחו הציבור, אבל בתורה צ"ע. והביא בשם ההגהות מרדכי בגיטין בשם הר"ש משאנץ דתי' דכיון דכבר תקנו לקרות בתורה, מוטב שידחה כבוד ציבור ולא תדחה תקנת חכמים לקרות בתורה שהי' מימי משה רבנו. והב"ח עצמו כ' בדומה לזה, אלא דאי"ז דחיי' כלל, אלא אדברה, לא תקנו חכמים הא דצריך לעשותו באופן שלא יפסיק התורגמן אלא במקום שהי' שייך, אבל במקום שלא הי' שייך, והיו צריכים לדלג, מעולם לא אמרו חז"ל שאין להם לדלג (אולם ל' הגמ' לא משמע כן, וצ"ע).

ב. אין מדלגין מנביא לנביא

מכאן הק' המאירי על המנהג שהי' בימיו שהיו דולגים בשבת חתונה, והיו מתחילין ב"שוש אשיש", ואח"כ היו ממשיכים בהפטרה של אותו השבוע, באיזה ספר, והיו מדלגים מנביא לנביא, ומה הי' היתירם לעשות כן. וכ' שם בשם אחרוני הרבנים דכל האיסור לדלג מנביא לנביא הוא רק כשעושים כן לצורך ההפטרה של אותו שבוע, אפי' בספר אחר. אבל אם לא היו עושים כן אלא לזמר בעלמא, זה מותר ואינו חשיב זלזול בכבוד הציבור.

וליישב מנהג זה באו"א, כ' הב"י (או"ח קמ"ד, א'-ב') בשם התרומת הדשן (א', כ') דכיון דהפטרות שלנו נכתבים בקונטרסין ולא בגליונות כמו שהי' בזמניהם, א"כ קל לסמן המקום, ונמצא דאין כאן זמן שהי' כלל. אבל כ' דלפי מש"כ רש"י דהטעם דאין מדלגין מנביא לנביא הוא משום טירוף הדעת, ולא משום זמן שהי' א"כ אי"ז יישוב. וכ' ליישב אף לרש"י, דמה דחיישינן לטירוף היינו רק בימיהן שהיו מתרגמין, וא"כ שפיר יש לחוש לטירוף הדעת, אבל בזמן הזה דאיננו עושין כן, י"ל דאין לחוש לאותו טירוף הדעת בכלל.

ג. ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו

ויש לדון, האם זה קאי רק על מה שאמרנו קודם לכן, דהיינו דמדלגין מנביא לנביא בתרי עשה, וע"ז אמר ובלבד שלא ידלג למפרע מנביא לנביא, או דלמא דכלל זה שייך אפי' בתוך נביא א' [אף משאר נביאים] דאין מדלגין למפרע. וע' משנה ברורה (קמ"ד, סק"ט) דהביא מח' הפוסקים בזה, ע' כסף משנה (תפלה י"ב, י"ג) דכ' דבתוך נביא א' יכול לדלג מסוף הספר לתחלתו, ורק מנביא לנביא אינו יכול לעשות כן, ואף בתרי עשה. אבל המג"א כ' דאפי' בנביא א' אינו יכול לדלג למפרע, וע' מ"ב דהביא מהפמ"ג דס"ל דבנביא א' בענין א' יכול לדלג למפרע.

ד. והוא נושא את כפיו

תמוה, הא כל הכהנים נושאים כפיהם. וכ' התוס' יו"ט דזהו לאפוקי מסיפא דמתני' דקטן אינו נושא את כפיו, א"נ שהוא מתחיל, כאילו הוא הגדול שבהם. וכ' הטו"א דלא מצינו בשום מקום שיש תורת קדימה לגדול לענין ברכת כהנים. ולכן ביאר באו"א, דיש נפק"מ בזה לענין בהכ"נ שכולן כהנים, והיכא דאשתתיר עשרה מלבד המברכים אמרי' דמקצתם מברכים ומקצתן עונין אמן, וקמ"ל מתני' דבכה"ג הוא א' מן המברכים ולא מן העונים. והמרומי שדה ביאר דהי' המנהג דא' הי' מברך בשביל כולם והיו שאר הכהנים שומעים בשתיקה ויוצאים בדין שומע כעונה. אלא דכ' דתלוי במח' תנאים בסוף ר"ה, אם יכולים להוציא בקי או לא, וע"כ ס"ל למתני' דיכול להוציא בקי. וזהו דלא כדברי הבית הלוי המפורסמים שאין שייך שומע כעונה בנשיאת כפים מאיזה טעם שהוא [או משום שאין שייך להוציא בדין 'קול רם', או משום שאין שייך להוציא משום דין "אמור להם", ואכ"מ].

ה. אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה

ויש לעי', הרי החיוב לומר ברכת קריאת שמע ולהתפלל הוא מדרבנן, וגם הקטן חייב מדרבנן במצוות אלו, וא"כ למה אינו יכול להוציא גדול ידי חובתו. וכ' תוס' דכאן אפי' ר' יהודה [דמכשיר קטן במקרא מגילה] מודה דאינו יכול להוציא גדול, דתרי דרבנן נינהו, ושאינו מגילה דאף הוא הי' באותו נס.

ובטורי אבן פי' דאפי' אי אמרי' דבדרך כלל יכולין לומר דב' דרבנן יכול להוציא חד דרבנן, מ"מ י"ל דכאן הקטן גרע, ע"פ שי' רש"י בברכות (כ') דכ' שם דאביו אינו חייב לחנך בנו בק"ש, אפי' אם כבר הגיע לחינוך, שהרי אין הבן מצוי לעולם בשעת זמן ק"ש, ולכן שפיר אינו יכול להוציא אחרים בברכת ק"ש, דאם אינו מחוייב בק"ש, אפי' מדין חינוך ג"כ אינו מחוייב בברכת ק"ש, ולכן אינו בר חיובא וודאי אינו יכול להוציא אחרים. אבל כ' דבזה אינו יכול לתרץ הא דאינו עובר לפני התיבה.

וע"ע בבית יוסף (או"ח נ"ג, ו' [ב]) דכ' בשם השו"ת הרשב"א דהטעם הוא דבאמת הי' יכול הקטן להוציא הרבים ידי חובתן כיון דאינו אלא חיוב מדרבנן, וגם הוא מחוייב מדרבנן, אלא משום כבוד הציבור אינו יכול להוציא. וכ' דלכא' יוצא מזה נפק"מ לדינא, דאם הציבור רוצים, יכולים למחול על כבודם, וא"כ לפי הרשב"א הי' יכול להוציאם בכה"ג. וע"ש מש"כ עוד דגם לפי רש"י דהטעם שאינו יכול להוציא משום שאינו בר חיובא, י"ל דאולי יש להקל במעריב דרשות הוא.

ו. פוחח פורס את שמע... ואינו עובר לפני התיבה

פרש"י, דמה שאינו עובר לפני התיבה, היינו משום שהוא גנאי לצבור. ויש לעי', א"כ למה פורס את שמע, הרי לכא' גם בזה איכא משום גנאי לצבור. וע' בר"ן (טו. בדפי הר"ף) שכ' שלא היו עוברין לפני התיבה בפריסת שמע, ומשמע דכוונתו לומר דכיון שלא היו עוברין לפני התיבה [אלא הפורס את שמע הי' עושה כן ממקומו], לכן אינו גנאי כ"כ לצבור.